

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ ВО СКОПЈЕ
Историско-филолошки оддел
Книга 5 (1952), № 5
ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE PHILOSOPHIE DE L'UNIVERSITÉ DE SKOPJE
Section historico-philologique
Tome 5 (1952), № 5

Х. Поленаковиќ

ПРИЛОЗИ ЗА ЗАПОЗНАВАЊЕТО
НА КИРИЛА ПЕЈЧИНОВИЌА

H. Polenaković

CONTRIBUTIONS À L'ÉTUDE
DE CYRILLE PEJČINOVIĆ

Скопје — Skopje
1952

Х. ПОЛЕНАКОВИЌ:

ПРИЛОЗИ ЗА ЗАПОЗНАВАЊЕТО НА КИРИЛА ПЕЈЧИНОВИЌА

Пред кратко време објавив Нови податоци за Кирила Пејчиновиќа¹⁾, со кои во знатна мера го објаснив прашањето зашто Пејчиновиќ своето второ дело „Утјешение грјешним“ не успеа да го напечати во Белград. Со расправата на проф. П. Колендиќ: Кнез Милош и Кирил Пејчиновиќ²⁾ — прашањето во врска со печатењето на ова дело на Пејчиновиќа во Белград, ми се чини, наполно е објаснето.

Кон новите податоци за Пејчиновиќа што се објавени во наведените две расправи, во овој прилог јас ќе публикувам некои нови прилози, со коишто ќе се фрли нова светлина на животот и работата на заслужниот македонски книжевен работник од првата половина на XIX век.

1. Една хроничарска забелешка од Кирил Пејчиновиќ од 1807 година

За Иловичката крмчија од 1262 година на којашто се наоѓа записот на Пејчиновиќа од 1807 година — прв му даде соопштение на научниот свет познатиот славист, професорот на Казанскиот универзитет Виктор И. Григорович со својот Очерк³⁾. Разгледувајќи ги, во Солун, кај тамошниот австриски конзул, познатиот хрватски преродбеник и поет Антун Михановиќ, ракописите, што овој беше ги собрал на своите патувања по Македонија, Григорович, — токму во деновите кога во манастирот Лешок умираше Кирил Пејчиновиќ, најверојатниот иницијатор Иловичката крмчија да се

¹⁾ Х. Поленаковиќ: Нови податоци за Кирила Пејчиновиќа, Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот — Скопје, Историско-филолошки оддел, книга I, 1948, стр. 57—70;

²⁾ Петар Колендиќ, Кнез Милош и Кирил Пејчиновиќ, Зборник радова Института за проучавање книжевности САН, книга I, Београд, 1951, стр. 159—163.

³⁾ В. И. Григоровиќ, Очеркъ путешествія по Европейской Турціи, Казань, 1848 (јас сум се служел со II. издание, Москва, 1877) стр. 181—182;

прибере во библиотеката на Марковиот манастир, од каде ракописот го зеде Михановиќ — и не го спомна записот што Пејчиновиќ беше го направил при крајот на Иловичката крмчија, оставајќи со него еден доказ за развиените склоности негови кон хроничарството.

Заедно со голем број други драгоцен ракописи, собрани во Македонија, и Иловичката крмчија беше пренесена во Загреб, каде е и денеска. Сместена во збирката на Михановиќа во Југославенската академија, Иловичката крмчија им стана достапна на научните работници, кои што почнуваат да ја користат за своите научни студии, да ја опишуваат. — Ф. Миклошич обилато ја искористи Крмчијата за својот: *Lexicon palaeoslovenico – graeco – latinum*⁴⁾. Ватрослав Јагик исто така ја обработи Крмчијата⁵⁾. Крмчијата ја опишале Воскресенски⁶⁾, Н. Ружичиќ⁷⁾, Б. Цонев⁸⁾.

Повеќето од спомнатите научници не зборуваат за записот на Пејчиновиќа. — Давајќи податоци за употребената литература за својот *Lexicon* Ф. Милошич, на страна XII, ја споменува Иловичката крмчија и, давајќи неколку други записи, тој го дава и записот на Пејчиновиќа, но не во целост, што ќе има подоцна како последица некои бркотници кај научниците. — Така познатиот советски научник А. М. Селишчев, кога го обработувал Пејчиновиќа, во својата монографија *Полог*⁹⁾, се задржа и на Пејчиновиќевиот запис од Крмчијата, што го наведе Миклошич во *Lexicon*-от. Тогашниот библиотекар на Југославенската академија на знаностите и уметностите проф. Стјепан Ившиќ, го известува Селишчева, дека тој запис не постои повеќе на Иловичката крмчија. Давајќи му такво соопштение на Селишчева, Ившиќ сметаше за потребно и на самиот ракопис на Крмчијата, на посебно ливче, да констатира дека записот на Пејчиновиќа,

4) *Vindobonae*, 1862—1865;

5) V. Jagić, *Krmčaja ilovička godine 1262*, *Starine*, knj. VI, 1874, str. 60—111; и *Записки Имп. Акад. наукъ*, 22 (според Б. Цонев, заб. 8. стр. 41)

6) Гр. Воскресенскій, *Славянскія рукописи, хранящіяся въ заграничныхъ библиотекахъ: Берлинской, Пражской, Вѣнсской, Люблинской, Загребской и двухъ Бѣлградскихъ, Спбургъ, 1882* (Сбор. отдѣл. русск. яз. и слов. импер. Акад. Наукъ, т. XXXI—1, стр. 48.

7) Н. Ружичиќ, *Стари српски рукописи у књиџници Југославенске академије у Загребу, Споменик Српске краљевске академије наука књ. XXXV*, 130—131;

8) Б. Цоневъ, *Кирилски рѣкописи и старопечатни книги въ Загребъ, Сборникъ на Бѣлгарската академия на науките. кн. 1—3, стр. 41—42;*

9) Проф. А. М. Селишчев, *Полог и его болгарское население, София, 1929, стр. 144, забел. 4.*

што го дава Миклошич во својот Лексикон, не постои повеќе во Крмчијата.

Записот на Пејчиновиќа го напечати Јордан Иванов во познатиот негов зборник Български старини из Македонија¹⁰⁾. Покривајќи се со изјавата на Ившиќа, Селишчев во својата оценка на делото на Иванова, објавена во Македонски преглед, му замерува на Иванов зашто овој не знаел дека односниот запис на Пејчиновиќа го немало повеќе на Иловичката крчмија: „Листа с записью К. Пейчинова (!) *шептер неї* в Илов. кормчей“¹¹⁾ — и се повикува на своето дело Полог..., каде зборува за овој запис на Пејчиновиќа.

Заинтересуван дали овој запис од Пејчиновиќа навистина се загубил, јас, во септември 1948 година, ја проучив Иловичката крчмија и имав можност да констатирам дека записот на Пејчиновиќа постои! Забуната со загубувањето на овој запис на Пејчиновиќ ја направил уште Ф. Миклошич. Давајќи го записот на Пејчиновиќ, Миклошич, како реков погоре, не го препишал целиот запис, туку го дал само онава што е најглавно во записот; проф. Ившиќ, на барањето на Селишчев, природно, барајќи само запис во онаков облик како го соопшти Милкошич, не можеше ни да го најде!

Записот на Пејчиновиќа од 1807 година е многу поопширен отколку што е оној што го објавил Миклошич. Тој го зафаќа целиот лист 399⁶⁾ и се состои од два дела. Во првиот дел, што е одвоен од вториот дел, од правиот запис, Пејчиновиќ си направил еден краток содржај од најважниот материјал што се наоѓа во Крмчијата. Стварниот запис е во долниот дел на страната. Подолу го давам целиот запис на Пејчиновиќа, интересантен од повеќе гледни точки. Во прилог давам и факсимил (сл. 1) од целиот запис.

На крајот сметам за потребно да му се заблагодарам на д-р Владимир Мошин директор на Историскиот архив на Југославенската академија на знаностите и уметноста во Загреб, со чие посредство беше изработен факсимилот.

Прилог

Наипотребни работи ако сакаш да најдешъ

Да гледашъ во ниџеи соборъ, гл(ава) кз, пра(вило) ѓ,
С(ве)тагѡ Васиља, кз; дѡѡфил(а) Алеѡандриск(аго), пра-
(вило) ѓ, ѡ ѡ;

Ново ѡе(с)ари(скаго) пра(вило) ѡ; с(ве)тихъ ап(осто)лъ,
ѡѡ; Лаѡдикии, прави(ло) ѡл, глава ѡ

¹⁰⁾ Проф. Ѓорданъ Ивановъ, Български старини изъ Македония, София 1931², стр. 123;

¹¹⁾ Македонски прегледъ, год. VII—4, стр. 101—102;

Тимоџеа Алеџандриска(го) пра(вило) ꙗ, глава ꙗꙗ;
 Тимоџеа Алеџандр(и)с(каго), глава ка, правил(о) ѳꙗ;
 Лаудикѣи прав(ило) ма, гла(ва) к и прави(ло) ма, гла-
 в(а) ѳꙗ
 Во Карџагенѣ, прав(ило) ꙗа, гла(ва) ка, с(ве)ти(хъ)
 ап(осто)лъ пра(вило) ѳꙗ;
 Во Трџлѣ, пра(вило) пз, первагѣ собора во Ниѳе(и),
 аꙗ, вꙗ;
 С(ве)тихъ ап(осто)лъ ѳа, шестаго собо(ра) во Трџл(ѣ)
 ѳꙗ, Васили(а) с(ве)таго, ла, лс, мс;
 Диѣнисѣа Алеџандр(искаго), ѳ вꙗ гꙗ; Тимоџеа Алеџа-
 (ндрискаго) пра(вило) еꙗ, дꙗ, гла(ва) ѳ;
 С(ве)ти(хъ) ап(осто)лъ ка, шестагѣ собор(а) во Трџл(ѣ),
 кв Халкид(он)ѣ ѳ;

* * *

Преписахъ сѣе азъ непотребни рабѣ во ѳеромо-
 насѣхъ Кѳрѣллѣ и недостоинѣи игѣмень Марко-
 вагѣ манастира с(ве)томѣ Димитрѣю, Тетоецѣ
 Писахъ сѣе во лето .̅.̅.̅.̅ декемврѣа кѣ день
 при митрополита Кѳрѣ анѣма во игемо(н)
 ство али-бегово време, и во тоа време воиски
 имаше по свеки вилаеть меѣиѣ себе и на Сѣрби иаиѣше.
 Потписот во лигатура: Кѳрѣллѣ ѳеромонахѣ, игѣмень

2. Записи на К. Пејчиновиќа од 1807, 1814 и 1825 година

Во ракописот Чудеса прес. Богородице, што е пишуван во манастирот Трескавец во 1720 год., а што го опишал Владимир Коровиќ¹²⁾, се наоѓаат извесен број записи, од кои некои направени од Кирила Пејчиновиќа. Во описот на Коровиќа и не се споменува дека во ракописот на Чудесата имало и некои записи, што ги сторил Пејчиновиќ, можеби заради тоа дека се тоа, релативно, и понови записи, или поради тоа дека опишувачот не обрнал повеќе внимание на потписот на Пејчиновиќа. — Бидејќи записите што се наоѓаат на овој ракопис — и не само оние што ги направил Пејчиновиќ — претставуваат знатен интерес за нас, јас ги објавувам сите, нарочно истакнувајќи ги оние на Пејчиновиќа. Кон описот што го дал Коровиќ на овој ракопис-

¹²⁾ В. Коровиќ, Рукописи Универзитетске библиотеке у Београду, Споменик Српске краљевске академије наука, 87—4, стр. 99—100.

би додал уште следното: ракописот има листови 1 непагиниран + 181 + 3 непагинирани. Ракописот е подврзан во штица, обложена со кожа.

На првиот непагиниран лист а)

Да се знаеть когай киниса
 Михаилъ ѿ М(а)рковъ м(она)стира
 ѿ Тетово да просить, ноѿеа
 ѿвде, зеде ѿ книги
 харачински, една за нѿго
 а дрѿга за Ристота
 ѿ рож. ѿаѿди

Ова е прв запис на Пејчиновиќа во овој ракопис, иако не најран.

Под овој запис, со друга рака, следува:

Кої ќе чатї ѿваѿ книѿа
 Има даръ ѿ пречистаѿ б(о)гома
 тере нашеѿ вл(адичи)ци б(огороди)цы аминѿ.

На првиот непагиниран лист б) има еден грчки запис, без некоја вредност, некои обични зборови и запис од Арсенија „будалината теаречка“, ученикот на Пејчиновиќа:

Въ лѣто ѿ хр(ис)та
 1837

Арсени

На маргината на листот кга, со молив е дадено мислење за односниот текст: „Благочестиви право/славни христијани, колко /големо чудо сотворила /Мати Божия на ќерка/та царева зашто имаше я венчала о/ѿеротеия свешеномон . . .“

На листот рнѿ а) има еден запис од 1897 од некој „крестоносець Ѓеротеа, во кои се споменуваат“ помениците на дедо Кирила иеромонаха“, и брќањето на грчките владици, доаѓањето на словенските, ѿ сугарските владици.

На истиот лист, покрај уште некои безначајни записи, забележена е годината „ѿаѿке (1825) месеца еноарѿѿ . . .“

На листот рни б) има неколку записи од ученикот на Пејчиновиќа Арсенија, со неколку убаво изработени букви во записите:

„Сї ѿ книѿица глаголемаѿ чѿдеса
 пресветие богородици

Арсениа (на трипати се потпишал)

Г(оспо)ди дажми трпѣние
помѡни мѡ во царство
небестно мене грешнаго

Арсениа “ — и покрај овој запис годината: 1836 и уште неколку потписа на Арсениа.

На листот рнд а), подъ текстот, на маргината, доста успел цртеж на св. Никола и „1836 Арсениа“

На листот рпа б)

„Списа пѡпъ Серафимъ

Ись Прилепа града ѿ село браилово“. Дел од овој запис е напишан со црвено мастило. Во наставокот на записот, како да е дадена годината, но таа е замачкана и не може да се прочита.

Последниот запис што го дава Коровиќ е направен од Пејчиновиќа, и јас го препечатувам, дека во некои делови, поинаку го читам. Инаку овој запис е направен на вториот непагиниран лист а)

„Сѣѡ книжица
Б(о)г(о)р(о)д(и)чина ѿ манастира
Скопле, селѡ Сѡшица
Кой год(ъ) бѡде да а принесе
на с(ве)тъи Димитрїѡ, Марковъ
Манастиръ аманет да бѡде „

Под овој запис : „грешнї и недостоїни іменемъ“
И под овој запис, пак запис на ученикот Арсенија:

„Сѣѡ книжица глаголемиѡ
чѡдеса к пресвѣтиѡ бо
гоматере Арсениа „

Под записот на Арсенија, уште еден запис:

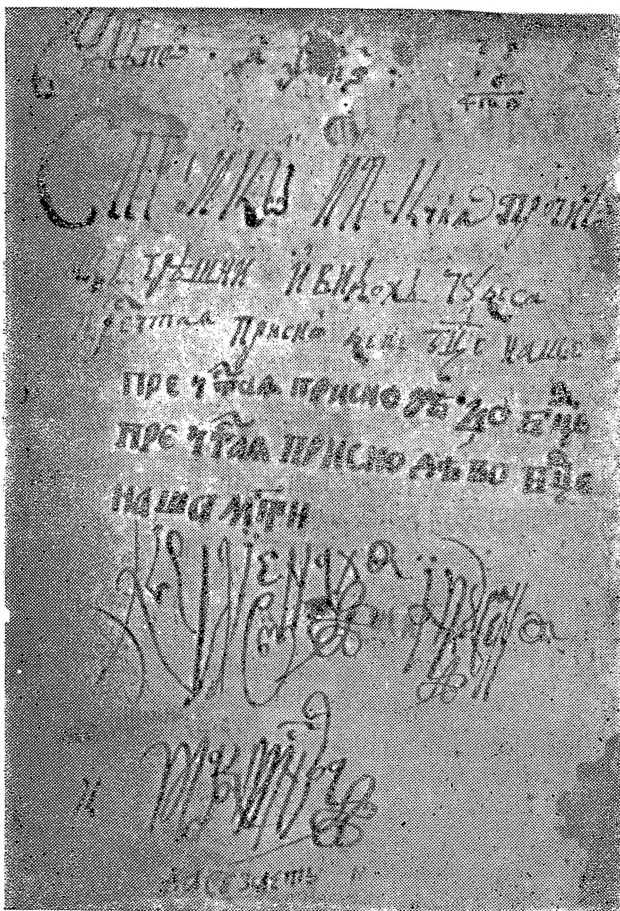
„ Сіе писмо пи(са)хъ аз
грешнїа и недосто
инъ Мирче “

На другиот непагиниран лист б) има запис:

„ Въ лѣто ~~≠~~ѡѡѡѡ
Стойкѡ Ипекчиѡ прочитахъ
азъ грешни и видохъ чѡдеса
пре(чис)таѡ приснѡдеве б(огороди)це наше “

Под овој текст, од кој последниот ред се поновува,

со друга рака пишуван, уште двапати, доаѓа потписот на Пејчиновиќа, во лигатури (сл. 2):

(Сл. 2)

Потпис на К. Пејчиновиќа на ракописот
„Чудеса богородични“

„Күрілль Іеромонахъ игумень
Маркова Манастирѧ
да се з(н)аеть “

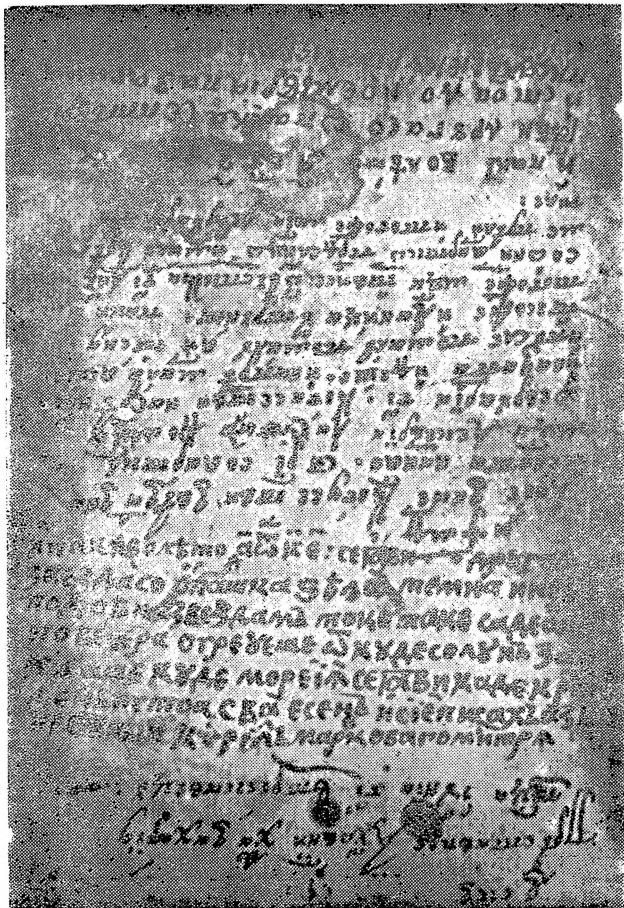
Во наставокот на записот од $\neq a \psi m d$ (1744), што го објавил Коровиќ, се наоѓа следниот запис на Пејчиновиќа:

„И пакъ во лѣто $\neq a \tilde{w} z$ се

ѡви дрѡга со ѡпашка септе(м)ври(а)
и стоа до ноемѡвриа па загина.

Писахъ сѣ Кѡрилль ѿер(о)м(о)н(ахъ) Маркова
м(а)н(ас)т(и)рѡ

И на истата страна, завртено, меѓу записите што ги напечати Коровиќ, се наоѓа еден подолг запис на Пејчиновиќа од 1825 година (сл. 3):

(Сл. 3)

Записи од К. Пејчиновиќа од 1807 и 1825 г. сторени
на ракописот „Чудеса богородичини“

„И паки во лѣто ꙗѡѡкѣ: се ꙗви дрѡга
звездѡ со опашка сѣлѡ темна и не бѣ“

подобна звездамъ токо таке саде опа(ш)
 по вечера огрешеше ѿ кѣде Солѣнь зао
 ждаше кѣде мореі ѿ .Се ѿви каде кр(с)то(в)
 день и стоа свѣ есень. И сїѣ писахъ азъ
 прежњи Күрїлль Марковаго м(а)н(ас)т(и)рѣ.

На третиот непагиниран лист б) има повеќе записи, разни
 ракописи, од кои еден е и потпис на Пејчиновиќа, даден во
 лигатура. Од јазична гледна точка може да биде интересен
 записот, што, на жалост, не е датиран.

Забелешка: Поради технички причини знакот е заменет со
 овој знак ~

Haralampie Polenaković

CONTRIBUTIONS À L'ÉTUDE DE CYRILLE PEJČINOVIĆ

Résumé

Dans ces contributions à l'étude de C. Pejčinović, l'auteur publie
 quelques inscriptions inconnues de 1807, 1814 et 1825 que l'écrivain ma-
 cédonien C. Pejčinović a inscrites dans deux anciens livres-manuscrits.